

Votaziun federala dals 28 da settember 1986 Explicaziuns dal Cussegl federal

Object da la votaziun

Iniziativa da cultura e cunterproposta
La «iniziativa da cultura federala» pretenda, che la Conferaziun stoppia promover la cultura cun in pertschient da sias expensas. Cussegl federal e Parlament refusan l'iniziativa, perquai ch'ella prenda memia pauc resguard dals chantuns e prevesa ina moda da finanziaziun memia immobila. Els preschentan ina cunterproposta pli flexibla che ademplescha er ils intents fundamentals da l'iniziativa.
Text da la votaziun: pag. 2
Explicaziuns: pag. 3

Iniziativa per ina scolaziun professionala garantida

L'iniziativa dal pievel «per ina scolaziun professionala e rescolaziun garantida» pretenda l'erecziun d'ulterius lavuratori d'empredissadi publics e d'auters lieus da scolaziun, per crear dapli plazzas da lavur, da rescolaziun e pussaivladads d'ulteriura furmaziun. Cussegl federal e Parlament refusan l'iniziativa, perquai ch'ella n'è betg necessaria e perquai ch'ella avess consequenzas finanzialas nunsupportablas per l'economia e per il maun public.
Text da la votaziun: pag. 8
Explicaziuns: pag. 9

Economia da zutger da la Svizra

Tenor il nov conclus davart il zutger duain ils purs svizzers cuvrir per l'avegnir radund 55 pertschient dal basegn da zutger da noss pajais empè da 45 pertschient da fin uss. Il medem mument duai la Confederaziun vegnir distgargiada finanzialmain. Quai ha per consequenza che las taxas sin il zutger importà èn insatge pli autas.
Text da la votaziun: pag. 14
Explicaziuns: pag. 17

Recumandaziun a votantas e votants

Cussegl federal e Parlament recumandan a votantas e votants per ils motifs allegads da vuschar ils 28 da settember sco suonda:

1. Project:

- NA tar l'iniziativa federala da cultura
- GEA tar la cunterproposta da l'Assamblea federala

2. Project:

- NA tar l'iniziativa dal pievel «per ina scolaziun professionala e rescolaziun garantida»

3. Project:

- GEA tar la midada dal conclus federal davart l'economia da zutger da la Svizra

Tar las votaziuns federalas vegnan ils cedels da vuschar provedi per l'avegnir cun tagls laterals; uschia duai vegnir facilità d'eruir ils resultats da la votaziun.

Iniziativa da cultura e cunterproposta Text da votaziun

Conclus federal davart la «iniziativa da cultura federala»

dals 20 da december 1985

Art. 1

¹ La «iniziativa da cultura federala» dals 11 d'avust 1981 vegn suttamessa a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

² L'iniziativa sa cloma:

La constituziun federala vegn cumplettada sco suonda:

Art. 27^{septies}

¹ La Confederaziun pussibilitescha e promova la lavur culturala; ella protegia ils bains culturals existents e facilitescha l'access a la vita culturala. Las mesiras da la Confederaziun resguardan ils interess speziels da las minoritads e da las regiuns mains favurissadas. L'autonomia culturala dals chantuns resta garantida.

² La Confederaziun

- garantescha la varietad linguistica e culturala da la Svizra;
- sustegna la producziun artistica sco er las instituziuns culturalas;
- promova las relaziuns culturalas tranter las regiuns dal pajais e cun l'exteriur;
- mantegna e tgira bains culturals e monuments.

³ Per ademplir questas incumbensas stattan a disposiziun alla Confederaziun annualmain in pertschient da las expensas totalas previsas en il preventiv. L'Assamblea federala po augmentar u reducir quest import per in quart mintgamai tenor la situaziun finanziaria da la Confederaziun.

⁴ Las disposiziuns executivas en da relaschar en furma da leschas federalas u conclus federals obligants generalmain.

Disposiziun transitoria

Fin al relasch da las disposiziuns executivas tar art. 27^{septies}, applitgescha il Cussegl federal las expensas culturalas previsas tenor art. 27^{septies}, aline 3 a norma da las leschas vertentas e dals conclus federals vertents.

Art. 2

¹ Il medem mument vegni suttamess ina cunterproposta da l'Assamblea federala alla votaziun dal pievel a dals chantuns.

² La cunterproposta sa cloma:

La constituziun federala vegn cumplettada sco suonda:

Art. 27^{septies}

¹ Tar l'ademplant da sias incumbensas resguarda la Confederaziun ils basegns culturals da tuttas parts da la populaziun sco er la varietad culturala dal pajais.

² La Confederaziun po sustegnair la promoziun culturala dals chantuns e da privats ed er prender atgnas mesiras.

Art. 3

L'Assamblea federala recumonda al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa e d'acceptar la cunterproposta.

Situaziun da partenza

Caracteristic per noss pajais è er ina cultura multifara. Cultura pertutga mintgin, pertgai ella na succeda betg be en operas e museums, mabain cumpiglia er la tgira da las tradiziuns ed isanzas, che han lur ragischs en l'entir pievel.

L'activitad culturala dovra en emprima lingia l'engaschi ed il sustegn da privats, dentant er il stadi ha d'ademplant qua ina incumbensa impurtanta. El ha da procurar che la cultura possia sa sviluppar libramain. El fa quai cun sustegnair e promover la producziun culturala.

La «iniziativa da cultura federala», ch'è vegnida inoltrada l'onn 1981 cun 122 277 vuschs valaivlas, pretenda, ch'il stadi fetschia dapli per la cultura e che la cultura vegnia sustegnida annualmain cun in pertschient da las expensas da la Confederaziun («pertschient da cultura»). L'iniziativa ha chaschunà ina vasta discussiun davart la muntada da la cultura e la rolla da la Confederaziun. En la constituziun federala manca numnadamain ina disposiziun, che autorisescha ed oblighescha la Confederaziun da promover la cultura. Ina tala exista be pertutgant la protecziun da la natira e da la patria e concernent il film. Malgrà quai ha la Confederaziun prestà en il passà in agid prezius sin il champ da la cultura.

La mancanza d'ina disposiziun en la constituziun davart la cultura na cuntenta betg: in artitgel correspondent en la constituziun è tuttavia necessari. La formulaziun proponida dals iniziants per in artitgel da cultura ha dentant tshertas flaivlezzas. **Cussegl federal e Parlament proponan in'otra schliaziun.** Quella respecta, che chantuns e vischnancas han la rolla principala partenent la promoziun da la cultura ed ella desista dal pertschient da cultura. Ella prevesa ultra da quai ch'il stadi haja da resguardar las dumondas culturalas enten ademplir tut sias incumbensas.

Motivaziun dal comité per l'iniziativa:

«L'iniziativa da cultura pretenda per l'activitad da la Confederaziun per il sector da la cultura in artitgel da la constituziun superiur, extendì ed obligant cun ina expressivitat clera da cuntegn e da dretg. Il comité per l'iniziativa parta dal fatg, che cultura n'è betg ina bella occupaziun accessoria, mabain ina necessitad da la vita. Per che la cultura possa dentant arrivar ad ina dimensiun generala da la politica e per che la promoziun da la cultura n'haja betg il caracter d'almosna, sto ella obtegnair in post segir el rom da las ulteriuras incumbensas da la Confederaziun.

L'iniziativa da cultura dat cleras incaricas a la Confederaziun (alineia 1):

- la Confederaziun duai pussibilitar e promover la produziun culturala contemporanea;
- la Confederaziun duai proteger ils bains culturals existents;
- la Confederaziun duai facilitar l'access a la vita culturala.

Per che la Confederaziun na violeschia betg l'autonomia culturala dals chantuns, vegnan en l'alinea 2 enumerads quels secturs, en ils quals la Confederaziun duai esser activa. Quai èn tuts secturs che pretendan in engaschament da la Confederaziun da la chausa anora. L'iniziativa da cultura resguarda pia la structura federalistica da la Svizra.

Decisiv esì, che la Confederaziun obtegnia er ils meds necessaris per pudair ademplir las incaricas. Quai daventa cun il pertschient da cultura: Onn per onn duai la Confederaziun pudair applitgar 1% da sias expensas totalas per l'activitad culturala.

La clausula da pertschient garantescha, che las miras da l'iniziativa vegnian realisadas. Sche ils ulteriurs pensums vegnan redimensiunads be pauc, na chaschuna il pertschient da cultura betg pli grondas expensas. La clausula da pertschient munta er betg in pregiudizi: l'agricultura, l'assicuranza sociala, la construcziun da vias ed auters pensums federals partan da basegns quantifitgabels u gia quantifitgads en constituziun e leschas (p. ex. paja paritetica, minimum d'existenza, spessezza dal traffic). Qua èn las expensas cunfinadas. La cultura percunter na sa lascha betg quantifitgar. Il pertschient da cultura duai garantir, che la cultura na vegnia betg negligida u emblidada.

Ils iniziants na pon betg sa cuntentar be cun la menziun da la promoziun da la cultura sco incumbensa federala, sco quai che la cunterproposta preferescha. Per els sa tracta quai d'in confess par la cultura, per in gea per ina part da noss spazi da viver, en il qual sa reflectescha noss atgnadad e noss svilup. Igl n'è betg pia be da decider davart in giavisch dals creaders da la cultura, mabain davart ina dumonda, che pertutga l'entira populaziun.

1% da las expensas da la Confederaziun per dapli qualitad da viver, è quai pretendi da memia?»

Posiziun dal Cussegl federal

Pertge in artitgel da cultura?

La muntada da la cultura per mintgin e per la convivenza en il stadi pretenda ina basa costituziunala, che circumscriba la finamira e las incumbensas dal stadi concernent il sector da la cultura. Tant l'iniziativa sco er la cunterproposta prevesan in tal artitgel cultural. L'iniziativa ha dentant varsaquantas flaillezas decisivas.

Per il Cussegl federal è l'iniziativa...

● ... memia centralistica

Nossas isanzas e nossas tradiziuns vivan e sa sviluppeschan surtut en ils chantuns ed en las vischnancas. En noss sistem federalistic esì perquai en emprima lingia lur pensum, da promover la cultura. L'iniziativa dal pievel survesa quai e vul attribuir la rolla principala a la Confederaziun. L'iniziativa di bain: «L'autonomia culturala dals chantuns resta garantida.» Il medem mument vul ella dentant obligar la Confederaziun d'interpreter tschertas activitads. Igl è perquai chapibel, che la pluralitad dals chantuns refusan l'iniziativa, perquai ch'ella saja memia centralistica.

● ... memia pauc flexibla

Cultura sa sviluppescha e sa mida permanentamain. Quest svilup na suonda betg leschas rigurusas e perquai na po el betg vegnir calculà ordavant. Per quest motiv sto in artitgel da cultura formular las incumbensas da la Confederaziun uschè avert, che la Confederaziun po restar flexibla e s'adattar a las relaziuns che sa midan. L'iniziativa na po betg satisfar a questa pretensiun. Ella fixescha tscherts puncts centrals da l'activitad culturala da la Confederaziun ed enumerescha definitivamain ses champs d'activitad. In tal artitgel pudess tgunsch daventar in chadanatsch.

● ... memia immobila pertutgant la finanziaziun

L'iniziativa obligass la Confederaziun d'applitgar annualmain in perschient da sias expensas totalas per intents culturals. Ina regulaziun finanziaza uschè immobila n'è betg cunvegna. Ella na tegna betg quint da las midadas dals basegns ed enserra en sasez il privel d'in automatissem, che na garantescha betg in applicaziun cunvegna dals daners. Il Cussegl federal ed il Parlament ston er per l'avegnir avair la pussaivladad da decider davart il sustegn finanziaza necessari da cas en cas e tenor ils basegns. In automatissem d'expensas sco l'iniziativa propona, sa cumportass be mal cun ils principis da nossa politica da finanzas e cun nossas fadias da spargnar.

Expensas culturalas da la Confederaziun, dals chantuns e da las vischnancas

In studi da l'Uffizi federal da statistica mussa, co Confederaziun, chantuns e vischnancas repartan las incumbensas pertutgant la promoziun da la cultura: la Confederaziun porta ina relativ gronda part dals custs concernent ils champs dal mantegniment da la cultura (tgira da monuments e bibliotecas) e, da cuminanza cun la societad svizra da radio e televisiun (SSR), dal sector da film. Perencunter s'engascha ella pauc per il teater, il saut e la musica. Sin quests secturs portan surtut las vischnancas las grondas grevezzas. Ils chantuns s'engaschan spezialmain sin il sector da scolaziun sco era pertutgant la litteratura e l'art figurativ.

L'onn 1981 – novas cifras da cumparegliaziun n'èn betg avant maun – han las vischnancas spendì radund 467 milliuns, ils chantuns 310 milliuns e la Confederaziun 121 milliuns francs per la cultura. Ils 121 milliuns francs, che la Confederaziun ha applitgà il 1981 per intents culturalas, correspundan a circa 0,7 pertschient da las expensas totalas da la Confederaziun.

Marcantas èn las grondas differenzas tranter ils chantuns: il chantun a la testa ha applitgà cun 404 francs per chau da la populaziun pli che diesch giadas dapli per intents culturalas ch'ils trais chantuns cun las pli pitschnas expensas per chau da la populaziun. Sumegliantas grondas differenzas existan er tranter las grondas citads e las pitschnas vischnancas u tranter vischnancas da fermas e da flaihlas finanzas. Per quest motiv duess la Confederaziun avair in effect equilibrant sin il sector cultural.

Cultura tar la Confederaziun

Tar la Confederaziun èn differents uffizis incumbensads cun pensums culturalas. Ultra da l'Uffizi federal per la tgira da la cultura e la Fundaziun Pro Helvetia – ina fundaziun dal dretg public ch'obtegn ses meds praticamain be da la Confederaziun – èn quai: l'Uffizi federal per scolaziun e scienza, l'Uffizi federal d'industria, mastergn e lavur (UFIML), l'Uffizi per construcziuns da la Confederaziun, l'Uffizi federal da selvicultura e per la protecziun da la cuntrada, il Museum naziunal, la Biblioteca naziunala sco er l'Archiv federal. L'Uffizi federal per la tgira da la cultura ha la rolla da coordinatur.

La cunterproposta è la meglra schliaziun, pertge ella è...

● ... pli manaivla al federalissem

La Confederaziun duai da princip vegnir activa be lur, cur che las forzas dals chantuns, da vischnancas e privats na tonschan betg. Sia cooperaziun è surtut lur necessaria, sch'i sa tracta da resguardar interess naziunals u d'ademplier basegns, che surpassan ils cunfins, per che tuttas regiuns dal pajais e tuttas gruppas da la populaziun possian prender part a la vita culturala. En encliegientscha cun ils chantuns é la Confederaziun surtut cumpetenta per il mantegniment dals linguatgs naziunals, il barat da cultura tranter las regiuns dal pajais e cun l'exteriur, per la documentaziun, perscrutaziun e statistica sco er per il sustegn d'instituziuns ed organisaziuns cun incumbensas surregionalas.

● ... pli flexibla

La cunterproposta è curta e formulada uschè avertamain, ch'ella dat a la Confederaziun la flexibilitad necessaria. Ella resguarda la pretensiun, tenor la quala la Confederaziun duai vegnir activa pertutgant la cultura be complettand ils chantuns. Ella porta nagin sforz, mabain dat a la Confederaziun la pussaivladad da vegnir là activa, nua ch'ils basegns pretendan quai. Per quest motiv desista ella er d'ina regulaziun immobila da la finanziaziun.

● ... perfin pli cumplessiva che l'iniziativa

En in punct central va la cunterproposta schizunt pli lunsch che l'iniziativa. Ella oblighescha la Confederaziun da resguardar dumondas culturalas en sia activitad entira, pia er là, nua ch'i sa tracta d'auters pensums dal stadi. Cun questa pretensiun confessan Cussegl federal e Parlament cler e bain, ch'els taxeschan cultura na be per ina bella decoraziun da la vita, mabain ch'els vesan en quella er mesira e finamira da l'activitad dal stadi. La Confederaziun svizra n'è betg be ina lia cun intents utilitaristics che permetta da perseguir interess materials. Ella è adina er stada ina communad spiertala ch'è vegnida purtada da valurs ed ideas comunablas. La cunterproposta accepta questa idea e dat ad ella dapli paisa, sch'igl è necessari da chattar in equiliber tranter valurs spiertalas e materialas.

Cussegl federal e Parlament tegnan la cunterproposta per meglra che l'iniziativa, che ha surtut er chattà opposiziun tar ils chantuns. Els recumondan perquai d'acceptar la cunterproposta e da refusar la «iniziativa da cultura federala».

Iniziativa dal pievel «per ina scolaziun professiunala e rescolaziun garantida»

Text da votaziun

Conclus federal davart l'iniziativa dal pievel «per ina scolaziun professiunala e rescolaziun garantida»

dals 21 da mars 1986

Art. 1 ¹ L'iniziativa dal pievel dals 3 da zercladur 1982 «per ina scolaziun professiunala e rescolaziun garantida» vegn suttamessa a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

² L'iniziativa ha il cuntegn suandant:

La constituziun federala vegn cumpletta sco suonda:

Art. 34^{octies} (nov)

¹ La Confederaziun introducescha in dretg sin scolaziun professiunala entira, ch'è surdà als chantuns per l'execuziun, e che ha spezialmain la suandanta finamira:

- Garantir ina scolaziun professiunala entira d'almain trais onns per giuvenils, che na chattan betg ina piazza d'empredissadi u in'otra pussaivladad per ina scolaziun professiunala tenor lur gust, sco er per quels ch'èn pregiuditgads tras lur scolaziun. Dunnas, uffants da lavurants da l'exteriur ed impedids èn da resguardar spezialmain.
- Instituir curs pratics da scolaziun supplementars per giuvenils, che absolvan ina scolaziun professiunala.
- Crear pussaivladads da rescolaziun e da furmaziun ulteriura per quellas persunas, che giavischan quai, senza differenza tenor schlattaina, vegliadetgna u naziunalità.

² La Confederaziun incumbensescha ils chantuns da crear per quests intents lavuratori d'empredissadi ed auters lieus da scolaziun.

- Da resguardar spezialmain èn cun questa chaschun chantuns e regiuns, ch'èn pertutgads spezialmain da midadas da structura en tshertas professiuns u che disponan generalmain d'ina pitschna offerta da posts d'empredissadi multifars resp. da pussaivladads da rescolaziun e da furmaziun ulteriura.
- La scolaziun instituida uschia ha l'incumbensa da preparar per ina vasta activitad professiunala e suenter la conclusiun da questa scolaziun ha ella da facilitar l'acquist permanent da novas qualificaziuns professiunalas.
- In empredissadi en quests lieus da scolaziun maina tar l'acquist da l'attest da qualificaziun federal ed è eguals als auters empredissadis da professiun.
- La frequentaziun da quests lieus da scolaziun è gratuit. Giuvenils e creschids che frequentan quests lieus da scolaziun obtegnan in onurari da scolaziun che correspunda almain a l'autezza dal sustegniment correspondent per dischooccupads.

³ La finanziaziun da questas mesiras succeda tras:

- Contribuziuns dals patrums, ch'importan almain a 0,5 pertschient dal total da las pajas. Almain 75 pertschient dals custs da quests lavuratori d'empredissadi vegnan cuverts tras questas contribuziuns.
- Subvenziuns da la Confederaziun e dals chantuns.
- Contribuziuns da l'assicuranza per dischooccupads per la finanziaziun dals onuraris da scolaziun per quellas persunas, che absolvan ina rescolaziun.

Disposiziuns transitorias

La legislaziun executiva è da relaschar entaifer trais onns suenter l'acceptaziun da l'iniziativa tras il pievel ed ils chantuns.

Art. 2 L'Assamblea federala recumonda al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa.

Situaziun da partenza

Scolaziun, furmaziun ulteriura e rescolaziun èn da muntada decisiva per la vita e per la professiun. Il midament cuntinuà en quasi tuttas professiuns maina adina a novas pretensiuns. La scolaziun professiunala sto perquai vegnir examinada cuntinadamain ed adattada a las relaziuns midadas. La Confederaziun, ils chantuns ed ils manaschis sa dattan gronda fadia per garantir la qualitad da la scolaziun professiunala.

La gronda part da la nova generaziun professiunala vegn furmada oz en in empredissadi. Cun la lescha davart la scolaziun professiunala dal 1978 èn vegnidas introducidas diversas novaziuns essenzialas per meglierar l'empredissadi en il manaschi: curs da scolaziun obligatoris per patrums dals empredists, curs d'introducziun ch'intermedieschan sistematicamain las abilitads fundamentalas da la professiun als empredists, e curs da scolaziun e perfecziunament intensiv per ils scolasts a las scolas professiunalas.

L'iniziativa dal pievel «per ina scolaziun professiunala e rescolaziun garantida» è vegnida inoltrada l'onn 1982 cun 106 593 suttascripziuns valaivlas. Ella pretenda essenzialmain la creaziun da lavuratori d'empredissadi publics e d'auters lieus da scolaziun, per avair a disposiziun dapli piazzas da scolaziun e pussaivladads da rescolaziun e da furmaziun ulteriura. Tgi che fa diever da questas pussaivladads, duai obtegnair ina indemnisaziun en l'autezza dal sustegniment correspondent per dischooccupads.

Cussegl federal e Parlament refusan l'iniziativa. Els èn da l'opiniun, ch'ella na saja betg necessaria, perquai ch'il sistem existent da scolaziun professiunala en Svizra, che metta l'empredissadi practic en in manaschi en il center da la furmaziun, saja sa cumprovà ed ans haja preservà fin uss d'ina dischooccupaziun pli gronda tar ils giuvenils. Ultra da quai èn las consequenzas finanziailas da l'iniziativa nunsupportablas per l'economia e per il maun public.

Motivaziun dal comité per l'iniziativa:

«L'iniziativa da la partida socialistica da lavurers (per ina scolaziun professiunala e rescologiaun garantida) pretenda che vegnian creads en lavuratori d'empredissadi publics almain radund 15 000 plazzas da scolaziun, da rescologiaun e da furmaziun ulteriura per professiuns orientadas vers il futur.

– Posts d'empredissadi, che offereschan ina vasta scolaziun fundamentala e preparan per l'avegnir, èn anc adina stgars. La concorrenza per talas plazzas è fitg gronda. Ils pregiudicads perdan la cursa da concorrenza. Els ston sa cuntentar cun empredissadis, nua ch'els han suenter mains pussaivladads professiunalas, u els ston lavurar pli tard en ina nova professiun sco intraguidas e nuninstruids. Spezialmain las mattas appartegnan a questa gruppa da pregiudicads.

L'iniziativa pretenda, ch'ina scolaziun en lavuratori d'empredissadi publics stettia a disposiziun a quests pregiudicads. Gia oz lamentan er ils impressaris, ch'i dettia memia paucs bain scolads e memia blers scolads memia pauc.

– Il problem da la rescologiaun è oz fitg actual. Midadas da structura e serradas da manaschis pretendan da quels che tschertgan lavur novas conuschientschas. Sch'ils pertutgads n'han betg la pussaivladad d'acquistar novas e vastas conuschientschas, vegnan els stuschads da la vart. Quai daventa gia oz cun glieud pli veglia e cun las dunnas. Dentant er auters vegnan «trenads» savens be curt temps per ina nova lavur. En ils lavuratori d'empredissadi publics duain vegnir sviluppads curs da rescologiaun extendids.

– Las novas tecnicas midan fitg spert las pretensiuns professiunalas. Grondas conuschientschas fundamentalas èn necessarias e sin quellas po vegnir construi cuntinuadamain insatge nov. Per quest intent dovri per tuts ina pussaivladad da perfecziunament. En Svizra datti dentant ina tala be per quels che fan carriera. Ils auters ston per regla frequentar curs da saira privats, chars e savens pauc qualificads. Lavuratori d'empredissadi publics pudessan esser ina basa da perfecziunament per tuts. Er dunnas che sa preparan per turnar en la vita professiunala duain pudair frequentar quests.

Noss temp e las midadas che sa presentan, pretendan vastas conuschientschas professiunalas per pudair sviluppar novas chaussas. Empè da quai vegni adina introduci novas professiuns specializadas ch'èn prest antiquadas. Lavuratori d'empredissadi publics peruncunter èn gia sa cumprovads. Els pon porscher ina furmaziun, che satisfà al basegn dal futur. Perquai ch'els èn uschè buns e perquai ch'i dat memia paucs, stattan els be a disposiziun per in'elita. Nus vulain dapli da quels e surtut per ils pregiudicads.

Quels lavuratori d'empredissadi publics duain vegnir finanziads per 3/4 da contribuziuns dals impressaris e per 1/4 dal maun public. Ils giuvenils che frequentan quels duain obtegnair ina paja, che correspunda a quella dals auters empredists (sco quai è stà previ pli baud en l'assicuranza per dischoccupads), ils creschids duain obtegnair in pajament sco quel da l'assicuranza per dischoccupads. Uschia stattan els a disposiziun per tuts.

La realisaziun da l'iniziativa custa 800 milliuns per onn. Quai n'è betg bler, sch'ins sa ch'il maun public spenda per in student 4 giadas dapli ad onn che per in empredist.»

Posiziun dal Cussegl federal

Il Cussegl federal sa dat tutta fadia da procurar per in empredissadi da valur entira er per ils pregiudicads socialmain. El refusa l'iniziativa, perquai ch'ella n'è betg necessaria, finanzialmain nunsupportabla e cuntraproduttiva. La lescha davart la scolaziun professiunala en vigur e sa cumprovada porta dapli che l'iniziativa. Cunter quella esi da menziunar spezialmain ils suandants arguments:

● L'iniziativa n'è betg necessaria

Las bleras pretensiuns da l'iniziativa pon gia vegnir realisadas cun la lescha vertenta. La Confederaziun subvenziunescha gia oz lavuratori d'empredissadi dapertut nua che quai è cunvegnet. Quest mument existan en 14 chantuns 50 lavuratori d'empredissadi che furmeschan empredistas ed empredists en 41 professiuns. Plinavant promova l'assicuranza da dischoccupads cun prestaziuns finanzialas la rescologiaun e la furmaziun ulteriura da persunas, ch'èn difficilas u nunpussavilas d'intermediar per motivs da la fiera da lavur.

● Igl è da quintar cun in surpli da posts d'empredissadi

Pervia da la sminuziun da las naschientschas sminuescha er il dumber dals empredists fin il mez dals onns novanta per circa 30 pertschient. Da l'autra vart esi pauc probabel, ch'ils manaschis d'empredissadi dad oz vegnian a sminuir massivamain lur offerta da posts d'empredissadi. Per l'avegnir esi pia da quintar cun in surpli da posts d'empredissadi. Da quai profiteschan surtut er las mattas. La cumpart da las empredistas è dal rest s'augmentada en cumparegliaziun cun il dumber da las relaschadas da la scola e quai da 38,2 pertschient per l'onn 1976 sin 55,5 pertschient per l'onn 1984.

● Gronds custs per l'economia e per il pajataglia

Sulet la creaziun da las 15 000 plazzas da scolaziun pretendidas custass radund 2,1 milliardas francs. Ultra da quai dessi expensas annualas da circa 665 milliuns francs per las plazzas da scolaziun, per il manaschi e per onurarai dals scolasts. Las grondas grevazzas per l'economia, chaschunadas tras l'iniziativa, pregiudicassan l'abilitad da concorrenza da quella. Tenor la voluntad dals iniziants avessan er la Confederaziun, ils chantuns e l'assicuranza da dischoccupads da surpigliar ina part dals custs. Per consequenza stuess ins quintar cun in augment da las taglias directas ed indirectas sco er da la tariffa da contribuziun da l'assicuranza da dischoccupads.

L'urden legal vertent

Tenor la lescha federala da 1978 davart la scolaziun professiunala vegn la scolaziun da basa professiunala intermediada sco suonda:

- tras l'empredissadi en in manaschi privat u public cun frequentar a medem temp la scola professiunala; la furmaziun pratica vegn promovida tras curs per s'appropriar las abilitads fundamentalas (curs d'introducziun);
- tras l'empredissadi en in lavuratori d'empredissadi u en ina scola per furmaziun, ch'intermediescha sper la furmaziun pratica er l'instrucziun professiunala;
- tras la scolaziun en ina scola media commerciala publica u privata, ch'exequescha examens finals renconuschids da la Confederaziun.

Las 187 200 relaziuns da scolaziun dad oz sa repartan sco suonda sin questas gruppas:

- radund 172 000 u 91,8 pertschient
- radund 4 200 u 2,3 pertschient
- radund 11 000 u 5,9 pertschient.

In lavuratori d'empredissadi public en il senn da la lescha davart la scolaziun professiunala è in lieu da scolaziun, ch'intermediescha tant la part pratica sco la part teoretica da l'empredissadi. Ils lavuratori d'empredissadi èn da princip accessibels per tuts interessents. Els intermedieschan il program da scolaziun per la professiun correspondent – en cuntradicziun cun l'empredissadi – da princip senza ina producziun accumpagnanta ed orientada sin gudogn. Purtaders da talas plazzas da scolaziun èn chantuns e vischnancas. Els obtegnan da la confederaziun ina contribuziun federala da 27 fin a 47 pertschient da lur expensas, graduada tenor la forza finanziaria dals chantuns.

● Reducziun da las fadias privatas per la scolaziun

La grondas grevezzas per ils patruns avessan la consequenza, ch'els stuessan reducir autras expensas per la scolaziun. Qua tras giessan a perder numerus posts d'empredissadi. Ulteriuras charas plazzas da lavur en lavuratori d'empredissadi stuessan vegnir creadas. Tut en tut giessan dapli posts d'empredissadi a perder che quai ch'i vegniss creà novs.

● Strusch in servetsch per ils giuvenils

L'iniziativa sveglia l'apparientscha, che tuts giuvenils avessan grazia ad ella la pussaivladad d'exequir la professiun preferida. Cun crear ulteriuras plazzas da scolaziun per singulas professiuns tschertgadas esi fatg nagin servetsch ad insatgi ed il davos als empredists pertutgads, sche l'economia n'è betg el cas d'integrar els en il process da lavur, suenter ch'els han absolvi lur empredissadi. Fin uss han perencunter ils absolvents d'in empredissadi pudì vegnir integrads en il process da lavur senza grondas difficultads. Per quest motiv è noss pajais stà preservà d'ina pli gronda dischoccupaziun da giuvenils.

● La lescha davart la scolaziun professiunala è sa cumprovada

La lescha vertenta davart la scolaziun professiunala, ch'è vengnida meglierada essenzialmain avant sis onns, garantescha ina relaziun armonica tranter la furmaziun pratica en il manaschi e la scolaziun teoretica en la scola professiunala. Ultra da quai furma ella la basa per la creaziun d'avunda plazzas da scolaziun sco er da pussaivladads d'ulteriura furmaziun e rescolaziun. Ella metta l'empredissadi en il center da la furmaziun. Qua tras vegni impedì ch'i vegn scolà giuvenils speravi als basegns da la fiera da lavur.

Per quests motifs recumondan Cussegl federal e Parlament da refusar l'iniziativa dal pievel «per ina scolaziun professiunala e rescolaziun garantida».

Conclus davart il zutger Text da votaziun

Conclus federal davart l'economia da zutger da la Svizra

Midada dals 21 da zercladur 1985

I

Il conclus federal dals 23 da mars 1979 davart l'economia da zutger da la Svizra vegn midà sco suonda:

Art. 1 Promoziun

La Confederaziun promova la cultivaziun e l'utilisaziun da ravas da zutger cun l'intent da mantegnair ina surfatscha da cultivaziun che:

- facilitescha l'adattaziun da la producziun agricula da la Svizra a las pussaivladads da la vendita;
- permetta ina producziun agricula multifara;
- pussibilitescha a temp l'extensiuin da la cultura d'ers en cass che l'import da l'exteriur è disturbà;
- segirescha tant sco pussaivel il provediment dal pajais cun zutger.

Art. 2 Quantitad totala tenor contract

¹ Il Cussegl federal fixescha annualmain la quantitad da las ravas da zutger (quantitad totala tenor contract), per la quala la fabrica da zutger e la raffinaria Aaberg SA e la fabrica da zutger da Frauenfeld SA (fabricas da zutger) pon concluder contracts da cultivaziun cun ils singuls cultivaders da ravas da zutger. El tegn quint cun quella chaschun da las relaziuns economicas sco er da las pussaivladads finanzialas tenor ils artitgels 8-10.

² La quantitad totala tenor contract na dastga betg surmuntar annualmain 1 milliun tonnas.

Art. 3 Repartiziun da la quantitad totala tenor contract Contracts da cultivaziun

¹ En interess da la direcziun da la producziun e da la structura sco er per segirar l'entrada dals manaschis purils da famiglia relascha il Cussegl federal prescripziuns, co la quantitad totala tenor contract è da reparter sin ils cultivaders da ravas da zutger. La quantitad da ravas supplementara, che sa resulta da la midada dals 21 da zercladur 1985, duai spezialmain vegnir repartida sin cultivaders da ravas, che restrenschan u dismettan totalmain lur producziun da latg correspudenta.

² Las fabricas da zutger concludan contracts da cultivaziun uniforms cun ils singuls cultivaders da ravas. En quests vegnan fixadas la quantitad da ravas da surpigliar e las ulteriuras cundiziuns da cumpra.

Art. 3a Furniziuns supplementaras cundiziunadas da la raccolta

En cass da grondas raccoltas pon las fabricas da zutger surpigliar dapli ravas da zutger, che quai ch'igl è fixà el contract da cultivaziun (quantitad supplementara).

Art. 4 al. 1 emprima frasa, al. 4 e 5

¹ Il Cussegl federal fixescha annualmain il pretsch, che las fabricas da zutger han da pajar per la quantitad totala tenor contract, e las ulteriuras cundiziuns essenzialas per la surpigliada da las ravas. ...

⁴ Il pretsch per las quantitads supplementaras importa:

- fin ad ina quantitad da 10 pertschient da la quantitad totala tenor contract 70 pertschient dal pretsch da basa;
- per ulteriuras quantitads supplementaras 30 pertschient dal pretsch da basa.

⁵ Per motivs dal provediment dal pajais po il cussegl federal dentant decider, ch'i vegn surpiglià ina quantitad supplementara da sur 10 pertschient per in pretsch pli aut, sch'i n'è betg da spetgar da questa decisiun differenzas negativas (art. 8 al. 2).

Art. 5 al. 1 e 2 emprima frasa

¹ Ils custs da producziun decisivs sa cumponan dals custs per la quantitad totala tenor contract, dals custs per la quantitad supplementara e dals custs d'elavuraziun.

² Ils custs d'elavuraziun è l'import, dal qual las fabricas da zutger han il dretg per la producziun da la quantitad totala tenor contract e da la quantitad supplementara. ...

Art. 9 al. 2 lit. b, c e d, al. 2bis e 4

² En il fond da cumpensaziun van:

- b. in import da la Confederaziun da 0,5-5 milliuns francs;
- c. ina taxa da 3.30-33 francs per mintgamai 100 kg zutger importà, uschevant ch'el croda sut ils numers da tariffa da la tariffa svizra da 1959 per il dazi sin rauba da diever;
- d. ina contribuziun da custs dals cultivaders da ravas da zutger da 6-60 raps per mintgamai 100 kg ravas (quantitad totala tenor contract e quantitad supplementara);

2bis Il Cussegl federal po:

- a. pretender la taxa tenor alinea 2 lit. c segund il cuntegn da zutger er sin products d'elavuraziun che cuntegnan zutger, che n'èn betg suttemess a la lescha federala dils 13 da december 1974 davart l'import e l'export da derivats ord products agriculs; el taidla ordavant ils circuls interessads;
- b. prelevar il retgav supplementar tenor alinea 2 lit. f sin sirups fabricads en Svizra (isomerosa, isoglucosa, isosirups) e masdiras da tals, sche quests surpassan in cuntegn minimal da fructosa.

⁴ Sin mintgamai 0,5 milliuns francs contribuziun federala vegni incassà:

- a. sin zutger importà ina taxa da 3.30 francs per 100 kg;
- b. dals cultivaders da ravas da zutger ina contribuziun da custs da 6 raps per 100 kg ravas (quantitad totala tenor contract e quantitad supplementara).

Art. 10 al. 1 lit. b ed al. 2

Abrogà

Art. 11 al. 1

¹ Na tanschan ils meds dal fond da cumpensaziun betg per cuvrir las differenzas negativas, presta la Confederaziun pajaments anticipads, ch'èn da restituir en il proxim onn da champagna.

II

¹ Quest conclus è obligant generalmain; el è suttemess al referendum facultativ.

² Il Cussegl federal decida, cu el va en vigur.

Situaziun da partenza

Per mantegnair sia independenza dovra noss pajais in'agricultura productiva, che garantescha l'agen provediment en cas, che l'import n'è betg segirà.

Sin divers secturs (p. ex. latg, charn) è l'agen basegn da noss pajais cuvert gia oz. Tar il zutger n'è quai betg il cas. La produenziun da la Svizra cuvra be circa 45 pertschient da ses basegn.

Il parlament ha pretendì il 1983, che la cultivaziun da la rava da zutger saja d'augmentar successivamain da 850 000 sin in milliun tonnas. Il nov conclus da zutger, davart il qual igl è da vuschar ils 28 da settember, ademplescha questa pretensiun. L'agen provediment cuntanscha uschia radund 55 pertschient dal basegn.

Il conclus da zutger ha duas **finamiras principalas**:

- **Augmentaziun da la produenziun naziunala**: Sch'ìls purs plantan dapli ravas da zutger, s'augmenta l'atgna produenziun da zutger e la surproduenziun d'auters secturs (latg, charn) duess sa reducir.
- **Reducziun da las prestaziuns federalas**: La cassa federala duai vegnir distgardiada considerablmain concernent il sector da l'economia da zutger. Quai pretenda pli grondas taxas sin il zutger importà.

Il parlament ha approbà il conclus da zutger cun ina clera maiortad. Il nov conclus correspunda a las stentas da spargn da la Confederaziun, è en l'interess da noss provediment naziunal ed è er supportabel per il consumant. In comité ha uss prì il referendum cun 252 607 suttascripziuns cunter quest conclus. Per quest motiv vegn il conclus da zutger suttemess a la votaziun.

Las finamiras da nossa politica agrara

L'estensiun da la cultivaziun da la rava da zutger stat en stretg connex cun las finamiras da la politica agrara svizra, ch'il Cussegl federal ha circumscribì en il **sisavel rapport davart l'agricultura** dal 1984 sco suonda:

- provediment da la populaziun cun victualias saunas e d'emprima qualitad per pretschs favuraivels
- provediment per temps d'imports disturbads e mantegniment da la prontadad da produenziun
- protecziun e tgira da la cuntrada cultivada, contribuziun a la protecziun da l'ambient, da las plantas e dals animals
- mantegniment d'ina agricultura cun ina structura purila e contribuziun per la colonisaziun decentralisada da noss pajais.

Tge porta il conclus da zutger?

Il nov conclus da zutger permetta als purs d'extender la cultivaziun da la rava da zutger. A la Confederaziun porta el in distgargiament finanziel ed al consument in pitschen augment dals pretschs da zutger.

Extensiun da la cultivaziun da la rava da zutger

Fin uss han las duas fabricas da zutger dad Aarberg e da Frauenfeld stui surpigliar dals purs per il pretsch entir e per onn sin il pli 850 000 tonnas ravas da zutger. Da nov vegn la quantidad garantida augmentada sin 1 milliun tonnas per onn. Quai correspunda ad ina extensiun da la surfatscha da cultivaziun da 15 000 sin quasi 18 000 hectaras. Furnescha in pur dapli ravas che quai ch'el è sa curvegnì tras contract, obtegna el fin a 10 pertschient surproducciun anc 70 pertschient dal pretsch garantì e per ulteriuras surproducciuns anc 30 pertschient.

In meglier agen provediment

En Svizra vegni producì actualmain circa 120 000 fin a 130 000 tonnas zutger per onn. La producciun svizra cuvra dentant gnanc la mesadad dal consum. Grazia al nov conclus da zutger po l'agen provediment vegnir augmentà da 45 sin circa 55 pertschient. Uschia essan nus preparads meglier per temps d'imports disturbads.

Tge purs profiteschan?

La cultivaziun da ravas da zutger garantescha entrada ed existenza a radund 8600 manaschis agriculs. Da quella extensiun da la cultivaziun profiteschan en emprima lingia ils cultivaders da ravas da zutger, che desistan parzialmain u dal tuttafatg da la producciun da latg. Qua tras vegn dentant er creà ina premissa per dischlocar la producciun da l'economia da muvel or dal territori da la cultura d'ers en ils territoris da collina e muntogna, nua ch'ils purs han pitschnas pussaivladads da producir auter che latg e charn. Tenor il conclus da zutger vegnan resguardads tar la repartiziun da la quantidad da las ravas da zutger en emprima lingia ils interess dals manaschis purils da famiglia.

Distgargiament da la Confederaziun

Perquai che la producciun da zutger da la Svizra na cuvra betg il basegn, sto la Svizra importar zutger. Sin la fiera mundiala datti actualmain memia blier zutger, uschia che la surproducciun vegn savens offrìda per pretschs fitg favuraivels. La producciun dal zutger en Svizra custa pervia dals auts custs da producciun dapli ch'il zutger importà. Contribuziuns da la Confederaziun, taxas sin il zutger importà e contribuziuns als custs dals purs da ravas da zutger guliveschan la differenza tranter il bass pretsch da vendita ed ils custs da producciun. Las contribuziuns maximalas da la Confederaziun duain uss el cas normal vegnir reducidas da 25 sin 5 milliuns francs. I sa tracta da serrar questa largia da finanziaziun, uschia ch'il zutger vegn insatge pli char per il consument.

Anc adina il zutger il pli bunmartgà

Per distgargiar finanzielmain la Confederaziun vegnan las taxas al cunfin augmentadas da 17 sin maximal 33 francs per 100 kg zutger. Il Cussegl federal po excepziunalmain augmentar questas taxas per sin il pli 50 pertschient. Er suenter quest augment han ils consuments svizzers da pajar per il zutger il pli pauc da l'entira Europa.

L'augment dal pretsch dal zutger è tant pli da pitschna muntada, cun quai che la cumpart da la vivonda vi dals cuosts da viver sa reducescha cuntinadamain. Il 1981 han votantas e votants approbà la proposta per stritgar las contribuziuns per reducir il pretsch dal paun, in da noss nutriments fundamentals. Ina reducciun da las contribuziuns federalas per il « med da luxus » zutger è segirmain er giustificada.

Arguments pro e contra

Il Parlament ha approvà la midada dal conclus da zutger cun gronda maioriad. In comité ha prì il referendum cunter quest conclus. Qua suandant respunda il Cussegl federal als arguments, ch'èn vegni consignads ad el dal comité per il referendum:

Cunter il project da zutger (Comité per il referendum):

«Sin il mund datti surproducciuns da zutger da natira structurala. Mintga ulteriur kilo smatga il pretsch da la fiera mundiala. Quai tutga la finala er ils pajais dal terz mund.»

«In'ulteriura extensiun da la cultivaziun da la rava da zutger n'è betg giustificada, damai ch'i sa tracta qua dal pli char sectur da noss'agricultura. Mintga hectara ravas custa a nus 12 000 francs. Il retgav brut munta dentant be sin 9000 francs. I fiss pli bunmartgà per nus da pagar ina contribuziun als cultivaders per ch'els desistian da plantar ravas. Terren che restass nuncultivà da temp en temp, fiss er d'avantatg per motifs da la protecziun da l'ambient.»

«La rava da zutger è pervia dal pretsch da record, ch'è per 90% sur il pretsch da quel dals pajais confinants, in product da luxus. Da quai profitescha be ina minoritad da 8500 purs cun cultura d'ers, ch'èn in-summa privilegiads en cumparegliaziun cun ils auters purs. La gronda part dals purs perencunter, che cumbattan la surproducciun da latg en il territori da collina e muntogna, han nagut da quai.»

Pro (Cussegl federal):

Il conclus da zutger mida nagut da la situaziun dal terz mund. Gia oz cumpra la Svizra 98 pertschient dal zutger importà en l'Europa.

Ils fabricants da zutger ston vender lur zutger per il pretsch dal zutger importà. Quel è actualmain fitg bunmartgà pervia da la gronda surproducciun. Tar il zutger svizzer sto la differenza tranter ils auts custs da producciun ed il pretsch da vendita vegnir equilibrada. En la media dals tschun davos onns da zutger è quella differenza muntada sin 57 milliuns francs u 3900 francs per hectara.

Tut noss products da l'agricultura, na be las ravas da zutger, custan dapli che en l'exteriur, tranter auter pervia da nossas autas pajas. I constat absolutamain betg da dir ch'ils purs da ravas sajan privilegiads. La cultivaziun da ravas è derasada lunsch enturn. Er pitschens manaschis d'agricultura plantan ravas da zutger. Quai cumprova la pitschna media da la surfatscha da ravas per manaschi (1.75 hectaras).

Contra

«Per ils cultivaders da ravas da zutger è la cultivaziun da ravas ina buna fatschenta, per ils consumers e per noss'economia dentant il cuntrari. Il zutger svizzer custa betg il davos pervia da l'aut pretsch per las ravas, ch'è lunsch sur ils custs da producciun, bunamain tschun giadas dapli ch'il zutger importà.»

«Mintga kilo zutger che fiss d'avair per 38 raps vegn engrevgià al cunfin cun 60.5 raps, pia cun 160% da la valeta da la rauba. Cun in gea fiss quai a partir da l'atun 1986 almain 76,5 raps, pia 201% u perfin 93 raps che faschessan 240%.»

«Oz custa l'industria da zutger indigena 102 milliuns francs. Sche nagin avess pri il referendum, avessan ils consumers e pajataglia gia stui pajar davent da l'atun 1985 145 milliuns. Cun l'extensiun prevista da la cultivaziun da ravas s'augmentan ils custs totals sin 185 milliuns francs. Ils aderents dal conclus zuppentan questas cifras, cu els opereschan cun raps, dals quals i dat lur tozzels da milliuns.»

«Per temps da misergia bastan 16 kilos zutger per chau ed onn. Oz consumain nus dentant 40 kilos, e quai è memia per motifs da sanadad. Ultra da quai cuveran las reservas da zutger dapli ch'il basegn per in onn. Emblidar dastgain nus er betg ils blers buns remplazzants dal zutger. Cun ina cumpart da 50% da la produziun indigena è il provediment naziunal pia segirà.»

Pro

Decisiv per la gronda differenza da pretsch tranter il zutger importà ed il zutger indigen è il pretsch da la fiera mundiala, ch'è lunsch sut ils custs da producciun en l'exteriur. Per quest pretsch pon noss purs insomma mai producir. Il conclus da zutger garantescha ad els pretschs che cuvran ils custs da producciun.

Questas cifras dattan in fauss maletg. Per la finanziaziun da l'economia da zutger indigena vegni pretendì actualmain be 17 raps per kilo. Questa taxa dependa dal pretsch da la fiera mundiala che divergescha zunt fitg. Pli aut il pretsch da la fiera mundiala, tant pli bassa la taxa.

La differenza tranter ils custs da producciun ed il retgav per il zutger indigen variescha zunt fitg en il decurs dals onns. Durant l'onn passà esi vegnì impundi 101,5 milliuns francs, durant l'onn 1980/81 dentant be 8,2 milliuns. I vegn plantà dapli ravas da zutger pir il mument, ch'il pretsch da la fiera mundiala s'augmenta danovamain.

Da meglierar l'agen provediment è be ina da las finamiras dal nov conclus da zutger. La nova regulaziun sto vegnir considerata en connex cun l'entira agricultura ed ella serva er a la direcziun da la producciun.

Contra

«La midada anticipada dal conclus da zutger e privlusa vis da la politica commerciala. I duai vegnir importà pli pauc zutger ed ultra da quai duai quel vegnir engrevgià considerablamain pli fitg. Ins vul dentant er augmentar ils custs per l'import da vivonda che cuntogna zutger. Quai stat en contradicziun cun nossas fadias per in liber access a las fieras da vendita, ch'è d'uschè gronda muntada per noss'industria.»

«Be cun in NA cuntanschan ils votants ina nova orientaziun da nossa politica agrara, che custa a nus pli che 5 milliardas e che vegn ultra da quai criticada zunt fitg pervia da las enormas surproducciuns.»

Cussegl federal e Parlament recumondan a votantas e votants d'approbar il conclus da zutger, sinaquai che l'agen provediment da la Svizra vegnia meglierà, per che noss purs obtegnian in'ulteriura alternativa tar la producciun da latg e da charr ed il stadi possia cuntinuar cun sias stentas per spargnar.

Pro

Il liber access a las fieras da vendita vala be cun cundiziuns per ils products agrars. Vulain nus mantegnair in'agricultura sana e garantir l'agen provediment, na vai betg senza restricziuns.

Il comité per il referendum na vesa betg la gronda muntada da noss'agricultura e las bleras prestaziuns directas ed indirectas, che noss purs prestan per la communitad. Cun sia politica agrara esi reussi a la Confederaziun da mantegnair ina puraria sauna fin uss. Il 1985 esi vegnì applitgà per quest intent radund 2 milliardas francs.